

Doodshoofdvlinder spoelt aan op Ameland Johannes Fokkema

'Zo te sterven op het water met je vleugels van papier'. Het is de beginregel van het lied 'Verdronken vlinder' van het duo Boudewijn de Groot/Lennard Nijgh. Het zou van toepassing kunnen zijn op de ervaring van de familie De Vries uit Leeuwarden. Toen zij begin augustus van het vorig jaar op het strand van Ameland liepen, zagen zij tot hun grote verbazing een grote vlinder die kwam aandrijven op de golven. Ze waren op dat moment in de buurt van paal 17. Pas onlangs kwamen zij met hun vondst naar het Fries Natuurmuseum. Daar kon ik vaststellen, dat het ging om een doodshoofdvlinder (*Acherontia atropos*), één van de pijlstaartvlinders (*Sphingidae*). Een niet alledaagse gebeurtenis.

Foto van de aangespoelde Doodshoofdvlinder

Ten eerste spoelt deze vlinder zelden aan op het strand. Weliswaar vond enkele jaren geleden een massastranding van vlinders plaats, maar -voor zover mij bekend- zat daar geen doodshoofdvlinder bij. Wel is op 25 mei 1958 een exemplaar in een mand op het strand van Terschelling gevonden (verslag trekvlinders over 1958).

Ten tweede: je komt überhaupt weinig doodshoofdvlinders tegen. Afgaande op de gegevens uit de diverse verslagen van de Vlinderwerkgroep Friesland over de jaren 1986-1996 blijkt nog geen half procent van de waargenomen pijlstaartvlinders en -rupsen (dertien soorten) een doodshoofdvlinder te zijn.

Evenals de meeste andere *Sphingidae* is de 'deadschopflinter', zoals zijn Friese benaming luidt, een opvallende verschijning. Zowel de rups als het imago zijn flink uit de kluiten gewassen dieren. Van vleugeltip tot vleugeltip meet de vlinder zo'n tien cm. Ook het uiterlijk van het dier -met gele, zwarte, roodbruine en blauwe tinten- is zeer karakteristiek. In het oog lopend is het patroon op het borststuk, dat doet denken aan een doodskop en waaraan de soort zijn naam dankt. Ook niet-vlinderliefhebbers zal de vlinder ergens bekend voorkomen. Zij hebben misschien de film 'The silence of the lambs' of het gelijknamige boek van Thomas

Harris gelezen: in de film speelt één van de vijf soorten doodshoofdvlinder een symbolische rol en op het omslag van het boek staat deze soort prominent afgebeeld.

De doodshoofdvlinder is een trekvlinder. De hier waargenomen dieren komen uit zuidelijker oorden. In Noord-Afrika en mogelijk het uiterste zuiden van Europa is de soort inheems. Wel plant de soort zich in onze contreien voort. Met name vroeger zijn tijdens het rooien van aardappelen regelmatig rupsen en poppen gevonden. De rups gebruikt de aardappel als voedselplant. Waarschijnlijk zijn de omstandigheden in ons land te ongunstig om de cyclus van ei tot vlinder met succes af te ronden. Echter uitzonderingen bevestigen de regel, ook in Fryslân. In het trekvlinderverslag over 1995 lezen we: 'De eerste waarneming van dit jaar werd op 8 juni gedaan en was ronduit opmerkelijk. Op die datum vond L. de Vries nabij Oosterwolde een pas uit de pop gekomen vlinder die zijn vleugels nog aan het oppompen was (A. van Randen). De doodshoofdvlinder kan dus wel degelijk in ons land overwinteren!'

De vlinder zelf leeft van honing. Vreemd genoeg haalt hij deze zoetheid niet (alleen) uit bloemen, maar dringt hij ook bijenkasten binnen om zich te goed te doen aan de welvoorzene honingvoorraad. In Huins is ooit een doodshoofdvlinder dood voor een bijenkast aangetroffen. Ook in september 1998 werd in Lies (Terschelling) een dier bij bijenkasten aangetroffen.

Zoals hiervoor aangetoond, wordt onze provincie als regel niet overspoeld met 'deadskopflinters'. Per jaar worden één à twee waarnemingen gedaan, maar er zijn genoeg jaren, waarin de soort helemaal verstek laat gaan. Aan de andere kant zijn er topjaren, zoals 1956 en in minder mate 1976 en 1982. Dat onregelmatige patroon is natuurlijk een trekvlinder eigen. Toch mogen we in Fryslân nog niet klagen. Lempke schrijft in zijn in 1985 verschenen boek *De vlinders van Friesland*: ...het totaal aantal gegevens uit Friesland (bijna alle na 1940 overtreft dat van elke andere provincie. Waarschijnlijk staat dat in verband met het grote areaal dat voor de aardappelteelt in gebruik is, maar ook de stimulans van het Fries Natuurhistorisch Museum om waarnemingen in te sturen speelt ongetwijfeld een rol'. Juist omdat er zoveel uit Fryslân bekend is, loont het wellicht de moeite om de zaken eens op de rijtje te zetten. Ik zou dan ook graag nog niet aan Siep en Jannie Sinnema doorgegeven waarnemingen van de soort op onderstaand adres ontvangen. Dan hoop ik er nog eens op terug te komen.

Adres: Fries Natuurmuseum, Schoenmakersperk 2, 8911 EM Leeuwarden